

Zondag 20 mei 2018, 10.30u., Pauluskerk

lezing Nieuwe Testament: Handelingen 2: 1 - 13

lezing Oude Testament: Genesis 11: 1 - 9

Uitleg en verkondiging

Zusters en broeders, gemeente van Onze Heer Jezus Christus,

Uniform of divers ? Zijn onze samenlevingen gebaat bij zoveel mogelijk uniformiteit of bij zoveel mogelijk diversiteit ? Daarover vanmorgen. Op de televisie van de week een reportage over de Haagse markt, de grootste, niet overdekte markt van Nederland. Die markt bestaat 80 jaar en is in de loop van al die jaren enorm veranderd met de komst van zoveel mensen afkomstig uit andere landen en culturen dan Nederland. Een prachtige reportage, vond ik, met enthousiaste interviews met handelaren en kopend publiek over hoe goed men er in is geslaagd om iets moois te maken uit al die verschillen van taal, cultuur en godsdienst. Tot en met een groenteman met een ongelofelijk ingewikkelde Turkse naam, die zich door zijn winkelend publiek dus maar Hans laat noemen. Ze zeggen het uitdrukkelijk: een voorbeeld voor hoe je in Nederland uit al die verschillen met elkaar iets moois en goeds kunt maken.

Het verhaal uit Genesis, dat we daarnet hebben gehoord, is overbekend. De torenbouw van Babel, zo heet het meestal. Maar laten we proberen om eens wat verder te kijken dan het gebruikelijke. Want gaat het in dat verhaal eigenlijk wel om de bouw van een toren ? Babel - dat nota bene en niet voor niets "poort van de goden" betekent, dus entree tot het godsrijk - wordt voor de verteller tot wirwarstad, tot "babbel"-stad, tot stad van verwarring en verstrooiing. Precies het omgekeerde van wat er is gebeurd op die Haagse markt. Daar leiden alle verschillen niet tot wirwar, maar tot een bijzondere vorm van eensgezindheid.

Wat is de kern van het verhaal uit Genesis ? Laten we een poging doen. En ik zeg nu alvast, dat je om die kern te vatten ook de eerdere hoofdstukken van Genesis moet laten meeklinken. Het is eigenlijk een nogal vreemd verhaal. Want het optreden van God lijkt volledig met zichzelf in tegenspraak. Er staat uitdrukkelijk: "ooit werd er op de hele aarde één taal gesproken". Ze verstaan elkaar uitstekend daar. Een en al eensgezindheid. En vervolgens gaan ze slagvaardig aan het werk om samen een stad en een toren te bouwen. Nota bene, samen een stad bouwen ! Dat is in de bijbel toch juist het beeld van hoe het op aarde zou moeten zijn. In vrede samen wonen in een stad. Elke keer weer "nieuw Jeruzalem". Zo'n eendrachtigheid zou God - Die immers wil, dat mensen in vrede samen wonen - toch moeten bevorderen en niet afbreken. Maar wonderlijk vindt God toch reden om al deze eensgezindheid en saamhorigheid te laten uitmonden in een complete wirwar. Hoe zit dat ?

De torenbouw van Babel, zo kennen wij het verhaal. Maar wie goed luistert, hoort, dat het eigenlijk niet gaat om de bouw van een stad of van een supertoren. Die toren staat model voor iets anders. Waar was hun hart vol van, daar in die vlakte van Sinear ? Dat vertelt vers 4. Letterlijk staat er in de Hebreeuwse tekst: "en laten wij ons naam maken". Dáár was hun hart vol van, daar in die vlakte van Sinear. Dat beheerste hun hele bestaan: jezelf een naam maken.

Wij kennen dat "naam maken" ook in het Nederlands: zorgen, dat je faam, reputatie, aanzien, status krijgt. Het soort mensen, dat het alleen heeft over de grote daden van de mensen en dan vooral die van henzelf. Zo ook vandaag presidenten, politici, ondernemers, noem maar op. Jouw naam maken, daar is hun hart vol van. Maar in het Hebreeuws klinkt nog meer mee. Het woordje "naam" kan ook staan voor "afgod" of ook voor God zelf. "De Naam", zeggen wij ook wel voor God. En dan krijgt dat woordje "naam" ineens een andere lading. Al dat doen en laten van onze naam-makers is er dus op gericht om zichzelf tot god te maken. Al dat streven naar eenheid, al die grote daden van deze mannen en vrouwen van naam hebben alleen hun eigen macht en eigen grootheid tot doel. Het heet "make America great again", het heet "Forza Italia", maar het gaat in de kern over iets anders. Laten wij ons een naam maken" betekent dus zoiets als "laten wij onszelf tot god maken". In de kern gaat het dus om allerlei vormen van vaak megalomaan eigenbelang en zelfzucht.

Waarom maakt God, volgens de schrijvers van Genesis, daar nou een punt van, van die voortdurende neiging van mensen onder ons die zichzelf tot god willen maken ? Dat vertelt de rest van vers 4. Daar staat het doel van al die inspanningen aangegeven: "dan zullen wij niet over de hele aarde verspreid raken". En daar zit hem de kneep. Want dat streven staat compleet haaks op de opdracht die God eerder aan de mensen heeft gegeven. "Weest vruchtbaar en wordt talrijk; vervul de aarde", staat er in Genesis 1. Opdracht van Godswege aan ons allemaal, direct, nadat de mensen als man en vrouw zijn geschapen. Dat is, volgens Genesis, onze primaire opdracht als mens: de aarde vervullen. En dan niet om die aarde louter te eigen bate te exploiteren en er dus een puinhoop - een wirwar - van te maken. Niet op een kluitje samengebald, louter geconcentreerd op macht en aanzien, vooral ten bate van onszelf. Maar uit elkaar, over de aarde, ten dienste van de aarde, met al die ons van God gegeven menselijke mogelijkheden om onze opdracht te vervullen: namelijk, om de aarde te dienen en te behoeden. Alleen zó zijn wij mensen, volgens de bijbelschrijvers, beeld en gelijkenis van God. In staat en verantwoordelijk om de aarde te maken tot een bewoonbare plaats en dan voor iedereen en niet tot een puinhoop. Jezelf tot god maken betekent dus in de bijbel je opdracht als mens verzaken. De hemel is van God. In die richting hoeven wij mensen zich niet te bewegen. Op de aarde, daar horen wij thuis, die is bestemd voor de mensen. Daarom laat God hier in het verhaal al die menselijke machtsinspanningen vastlopen in wirwar en verstrooiing. Om ons door middel van die verstrooiing weer op het spoor te zetten van onze verantwoordelijkheid als mens voor de aarde als geheel. Heilzame verstrooiing dus ! Want direct, nadat de hele boel is vastlopen, spreken de bijbelschrijvers over nieuw begin, in vers 12: het verhaal van de geboorten van de vele nakomelingen van Sem. Daar gaat het om, zeggen de bijbelschrijvers: wordt nou eens menselijk, humaan. Niet God. Weest vruchtbaar en wordt talrijk; vervult de aarde ! Dat was Genesis.

Nou Handelingen. Je zou kunnen zeggen, dat het verhaal uit de Handelingen net zo'n soort verhaal is als dat uit Genesis. Ook daar is de zaak helemaal. De dood in de pot. Jezus is opgevaren naar de hemel. Voor veel van de mensen die hem volgden leek daarmee ook een einde gekomen aan die hele Jezus-beweging zelf. Maar Lucas schrijft: "Ze werden allemaal vervuld van heilige Geest en begonnen te spreken in vreemde talen, zoals de Geest hun ingaf". Wat wordt daar nou mee gezegd ? Bedoelt Lucas, dat die Jezusmensen uit Galilea - want daar kwamen ze vandaan, uit een onderontwikkeld stukje van Palestina – plotseling Parts begonnen te spreken of Libisch of Egyptisch of Pamfilisch of welke taal dan van de toen bekende wereld ook ? Ik weet het niet. Misschien. Maar het lijkt me vooral, dat het Lucas om iets anders. Volgens mij in de kern, net als op die Haagse markt. Taal is voor Lucas niet in de allereerste plaats iets van de buitenkant, een uitwendig woord, zou je kunnen zeggen. Zoals je ook nu nog ontzettend veel verschillende talen hebt, Nederlands, Fries, Pharsi, Somalisch,

Turks, noem maar op. Lucas heeft het over een ander soort taal. Over inwendige taal. Over een taal die universeel is, een taal die elk mens begrijpt, ongeacht het soort spraak, dat je van je vader of moeder hebt geleerd. Lucas heeft het over een soort taal, die eigenlijk alle mensen diep in hun hart verstaan, vaak zelfs zonder woorden, en die alles te maken heeft met die opdracht aan ons allemaal, volgens Genesis 1.

Lucas zegt dit en volgens mij is dat de kern van Pinksteren: “wij allen horen hen in onze eigen taal spreken over Gods grote daden”. Over grote daden van God, spreken zij daar in Jeruzalem. Niet over de grote daden

van de mensen, zoals in Genesis. Ik denk, dat Lucas dit bedoelt. De taal van Gods grote daden, dat is de taal, waarmee menen elkaar vertellen over hoe het leven eigenlijk is bedoeld. Het is taal die een ander verhaal vertelt over wie wij eigenlijk zijn als mensen. Het is de taal die vertelt over hoe wij mensen niet goddelijk, maar menselijk, humaan kunnen worden. Het is een ander verhaal over onszelf. Het is het verhaal over ons, dat vertelt, dat wij mensen leven van liefde en aandacht en warmte en zorg voor elkaar. Dat wij mensen kapot gaan aan grootdoenerij en machtsvertoon en competitie en geld en eigenbelang. Het is een verhaal over ons, dat vertelt, hoe mooi het leven op aarde zou kunnen zijn. Dat de aarde een plaats is om te wonen voor ons allemaal. En niet een woestijn, niet een wirwar, waar niet of nauwelijks te leven valt, zoals binnen de grenshekken van de gevangenis die Gaza heet of in het al meer dan dan 50 jaar bezette gebied dat Westbank heet. Omdat de macht en het superioriteitsgevoel een aantal van de leiders van een ander volk naar het hoofd zijn gestegen. Het is een verhaal over ons mensen, dat vertelt, dat wij mensen helemaal niet zo in elkaar zitten. Dat het ideaal van zo'n vreedzame en gave aarde voor iedereen niet maar een onbereikbare utopie is. Maar werkelijkheid kan worden onder ons, als wij bereid ons over te geven aan een ander over onszelf. Wij mensen, wij allemaal, wij gedijen bij warmte en aandacht en zorg en tekenen van mededogen. En uiteindelijk niet bij competitie, niet bij macht, niet bij “ik voor mijzelf”. Pinksteren, het verhaal van Gods grote daden, gaat over onze zoektocht naar wie wij eigenlijk zijn: menselijk, al te menselijk. Het is een grote oproep om creatief te blijven zoeken naar alles wat kan helpen om ons leven hier werkelijk menselijk, werkelijk humaan te laten worden.

Pinksteren, het feest van de Geest. Pinksteren gaat over een verhaal, dat dieper reikt dan welke van de 7000 spraken van de mensen ook. Een verhaal over mijzelf, over wie ik ben en over wat ten diepste bij mij hoort als mens. En in dat verhaal over mijzelf het verhaal over elk ander mens, over wie hij of zij is en over wat ten diepste bij hem of haar hoort. Pinksteren gaat over wie wij mensen eigenlijk zijn als beeld en gelijkenis van God. Pinksteren gaat over de humanisering van het verhaal, dat wij mensen doen over onszelf. Pinksteren gaat over goddelijk-menselijke mogelijkheid van werkelijke saamhorigheid en eensgezindheid tussen mensen, dwars door en over alle verschillen van taal en cultuur en godsdienst heen. Op al die momenten in ons leven, dat wij ons bewust van onvoorstelbare feit, dat een ander in de kern tot eenzelfde verhaal over zichzelf in staat is als ik. De bouw van nieuwe, warme samenlevingen ontspringt volgens mij aan die Pinkstergeest. Uiteindelijk zoek ik in het leven niets anders dan jij. Erkenning, waardering van wie ik ben als mens. Iets van die Pinkstergeest, van zo'n nieuwe, warme samenleving, werd volgens mij zichtbaar, voelbaar op die Haagse markt. Amen.

D.J. Couvée, Rotterdam, 20 mei 2018